

GYVIEJI ARCHYVAI

Ramučio Gumuliausko grumtynės su likimu

Gimęs ir augęs Vokietijoje tapo Lietuvos sūnumi

Malonus šviesiaveidis vyras atvažiavo susitikti su manimi į Vilniaus Martyno Mažvydo biblioteką, kurios skaitykloje semiuosi išminties ir bandau rasti gyvenimo prasmės ir būties vingius...

Tapo „Merkinės vokiečiu“

Dar jaunas puikiai nusiteikęs pašnekovas paaiškino, kad su žurnalistu panoro susitikti ir papasakoti, kaip jam sekasi išminties Lietuvoje, palikus turtingą ir mielą gimtinę Vokietijoje, Diuselendorfo mieste, kur turėjo puikų darbą, namus, daug draugų, bičiulių, kur buvo įsikūrę Ramučio tėvai, pabėgę iš sovietų pagrobtos Lietuvos. Gumuliauskų šeima gyveno palyginti ramiai, tikėdama, kad greitai grįš į išlaisvintą Tėvynę. Motina Uršulė ir tėvas, buvęs Lietuvos savanoris Kazimieras Gumuliauskas, suprato, kad visų pirma savyje būtina išsaugoti Lietuvą ir įrašyti ją į vaikų sielas, mintis – kad jie nežūtų svetimoje erdvėje.

Motinos skambi lietuvių kalba, tėvo praeities istorijos sakmės tapo deimantiniu pagrindu kurti lietuviškę Vokietijoje. Gyvenimas taip susiklostė, kad po daugelio gyvenimo ir darbo metų Ramutis grįžo į Lietuvą, kur gyvena jau ilgai. Bet apie tai vėliau...

Didžioji gyvenimo paslaptis

Kiekvienas žmogus savo gyvenimo naštoje saugo tylią paslaptį, kurios nulemia gyvenimo spalvas, siekius. Reikia tas paslaptis išsaugoti ir labai išmintingai atskleisti kitiems. Ramutis susimąsto ir atsargiai rinkdamas žodžius, dėliodamas taisyklingus lietuviškus sakinius, gaivina nueitą 68-erių gyvenimo metų kelią. Taigi 1951 m. kovo 3 d. Lietuvos išeivii Gumuliauskų šeima papildė dar vienas vaikas. Į pasaulį jis atėjo kai kam įtartinomis aplinkybėmis.

mes, nes tėvas pusantų metų negyveno su šeima. Vokiškas santūrumas neleido plisti abejonoms, ir kūdikis augo su augesniais vaikais. Buvo guvus, mylimas, saugomas. Mama jį gal daugiau mylėjo, sūpavo, migdė lietuviškomis lopšinėmis, kurios vedė į lietuviškų žodžių, garsų, pasakų pasaulį. Tėvas jam augant sklaidė lietuvių tautos istorijos puslapius, senosios Lietuvos valstybės galią ir šviesą. Vienas įvykis Ramutį privertė susimąstyti ir įvertinti gyvenimo vertybes. Tai tėvo atskleista paslaptis prieš mirtį. Ramučio mylimas tėvas, apkabintas sūnų, pasakė, kad jis nėra tikras jo vaikas, o tikrasis tėvas – kaimynas vokiečiai, kuris gyveno toje pat laiptinėje. Ramutis prisimena tą žinią ir tėvo prašymą suprasti šią gyvenimo tiesą, nepaniekinti savo mamos, nesmerkinti tikrojo tėvo.

Tą akimirą Ramučiai sunku buvo viską įvertinti, atsitokėti... Jis atsargiai dėliojo tėvo pasakytus žodžius, prašymą suprasti gyvenimo vingrybę ir didžios paslapties prasmę. Mama vėliau patvirtino tėvo išpažintį, dėkojo vyrui, kad jį išsaugoti nepaliko ir niekada nepažemino. „Supratau, kokie dvasios galiūnai buvo mano tėvai ir kokie kilnūs, vardan meilės šeimai saugodami paslaptį. O juk dabar dėl mažmožių byra šeimos, klesti nesantaika“, – atsidūsta R. Gumuliauskas. Puikiai suprato savo tėvus Ramutis ir toliau mylėjo motiną, o jai susirgus ir išgirdus gydytojų pranašystę, kad mama likęs labai trumpas gyvenimo tarpsnis, norėjo jai pagelbėti. Suprato, kad vokiečių medicina bejęgė sustabdyti vėžį, ėmė svajoti, kaip palengvinti paskutines gyvenimo dienas. Vienintelis būdas – grįžti į Lietuvą, kurios ji taip ilgelgėsi ir kurią dovanavo sūnui. Teko atsisakyti darbo ir turtingo gyvenimo bičiulių. Netgi draugių, kurios viliojo

kurti šeimą.

Gyvendamas Vokietijoje Ramutis dalyvavo lietuviškoje organizacijoje, baigė lietuvišką Vasario 16-osios gimnaziją, reikalavo mamos gimtinei laisvės. Sutvarkęs savo ir mamos grįžimo dokumentus pasijautė savas mamos mylimoje šalyje. Nusipirko sodybą Merkinės miestelyje, sutvarkė nusipirktą namą, o kieme – kryžių, kurio labai norėjo mama. Pritilo ir mamos liga. Mirtis, kurią pranašavo vokiečių gydytojai, atsitolino, ir mama gyveno, važinėjo po Lietuvą, aplankė lietuvišką Peleos salą Baltarusijoje, susidraugavo su ten gyvenančia šviesuole, lietuviškę puoselėtoja Marija Kruopiene. Merkinės pušynai Ramučio mamai buvo atgaivos ir sveikatos šaltinis. Sūnaus gerumas ir meilė lydėjo iki mirties Uršulę Gumuliauskienę.

Tiesa, mirtis neskubėjo į gerumą ir grožiu spindintį namus. Uršulė domėjosi gyvenimu, politika, draugavo su kaimynais ir su jų namus atvykstančiais svečiais: kunigais, menininkais, medikais. Artimas ir savas Gumuliauskų namuose buvo garsusis kardiologas Algimantas Marcinkevičius. Gydytojais, kunigais neaplenkdamo Merkinės, neužsukę į „Merkinės vokiečių“ namus, nepasisukę į Ramučius ir jo mamą.

Uršulė tikėjo Dievą. Tą meilę iš mažens įskiepijo ir sūnui. Tad į Amžinybę motina ėjo šypsodamasi, dėkodama Viešpačiui už laimę mirti laisvoje Tėvynėje ir ant sūnaus rankų... Ramutis prisimena laidotuves ir kiekvieną skaudžios netekties minutę. „Aprėngėme tautiniais rūbais, į rankas įdėjome gintarinį rožinį, vyskupo Matulaičio jai dovanotą, kaklą papuošėme gintaro karoliais“. Ir tyli mamos šypsena išliko veide, kurią sūnus išsinešė sieloje, palikdamas mamą mirusiųjų pasaulyje. Laidojo trys kunigai, dalyvavo keli

šimtai žmonių. Visus juos jungė gailėstis dėl mirusios kaimynės ir nuoširdi užuojauta Ramučiui, nešančiam šviesą ir meilę bei tikėjimą Merkinės krašte.

Geradaris

Varėnos rajono laikraštis „Varėnė“ kadaise išspausdino straipsnį „Geradaris“, kuriame aprašė R. Gumuliausko nuopelnus Merkinės miesteliui, žmonėms, jaunimui. Tai šis verslininkas iš Vokietijos veža labdarą ir dovanoja tiems, kuriems sekasi sunkiai. Tvarko Merkinės kapines, koplytėlę, kurioje aukojamos šv. Mišios, vyksta pamaldos. O kiek lėšų skyrė medicinos reikmėms! Kai prieš keletą metų lankiausi Merkinėje, išgirdau dešimtis žmonių liudijimą apie „gerąjį vokiečių“ ir jo nuveiktus kilnius darbus.

Pykčio ir neapykantos vaisiai

Ne visiems patiko ir dabar patinka Ramučio Gumuliausko kilnūs darbai ir rūpestis kaimo žmonėmis. Teismai vis dar neužbaigė ilgai trunkančios bylos, kurioje nagrinėjamas išpuolis prieš verslininką Ramučį. 2018 m. balandžio 14 d. iš pasalų jį užpuolė ir sunkiai sužalojo artimiausias kaimynas. Ramutis ilgai gydėsi.

Mirus Ramučio mamai, tas pats kaimynas esą visiems aiškino, kad „vokiečiai spruks į Vokietiją“. Bet taip neįvyko. „Lietuvos niekada nepaliksiu. Čia mano tėvų namai, čia amžinoji žemė. Juk ir savo tėvą atvežiau į Lietuvą, kurią jis gynė. O pykčio ir neapykantos pritrinkę žmonės gal suprast, kad mes, lietuviai, turime gerbti vieni kitus ir džiaugtis, turėdami savo valstybę – vienintelę, kurią privalome saugoti ir puoselėti“, – sakė Ramutis.

Atsisveikiname su svečiu, išreiškusiu viltį, kad sovietinis požiūris išnyks, ir niekas jo

R. Gumuliauskas prie kryžiaus sovietų okupantų nukankintiems Lietuvos laisvės kovų dalyviams atminti Varėnoje

D. Zubavičienės nuotr.

nebevadins „Merkinės vokiečiu“, bet džiaugsis, kad toks kilniaširdis žmogus sugrįžo į mūsų valstybę dirbti Lietuvai. Ramutis Gumuliauskas savo veikla tiek Vokietijoje, tiek Lietuvoje įrašė savo vardą į Lietuvos šimtmečio vainiką. R. Gumuliauskas tvirtina, kad atradęs tėvų žemę, jos niekada nepaliks, kaip elgiausi šimtai tautiečių. Jis kurs, dirbs vardan tos Lietuvos, kad joje amžinai žydėtų vienybė, tamsumos neužgožtų žmonių širdžių, tvyrotų tikėjimas ir gerumas.

Gerumas, kurį rodo Ramutis – akivaizdus. Tai jis ištiesė ranką netgi tiems, kurie jį šmeižė, persekiojo: piktojo kaimyno sesers sūnui padėjo moksle, kai Tėvynė buvo okupuota, dalyvavo mitinguose, organizavo jaunimo žygius, rašė aukščiausios pasaulio vadovams apie pavergtą Lie-

tuovą. O grįžęs su mama į jau laisvą Tėvynę įsijungė į aktyvią veiklą. Tai nepatiko kai kuriems buvusiesiems partiniams veikėjams. Nepatiko jiems ir Ramučio ant krūtinės nešiojamas kryžius, lydintis jį visoje gyvenimo kelionėje. Dabar didžiausia Ramučio svajonė – parašyti atsiminimų knygą, skirtą jaunimui, ir savo gyvenimu parodyti, kokia laimė yra atrasti ir saugoti Lietuvą.

Vis dėlto tebejaudina Ramutį teismai dėl pasikėsimo į jo gyvybę. Jaudina ir rajono žemėtvarkos nesutvarkyti žemės reikalai.

Atsisveikinimo su svečiu, palinkiu jam tvirtybės, išvertmės, ginantis nuo išpuolių ir netiesos laisvoje Tėvynėje.

Bernardas ŠAKNYŠ
Lietuvos žurnalistų draugijos narys

Iš sovietų saugumo veiklos mūsų rajone

Liepa taip pat pranešė, kad kunigas S. Kakarieka 1951 m. birželio 17 d. per pamokslą sakė, jog „lietuviai patys kalti dėl to, kad parduoda vienas kitą, todėl Lietuva kentėjo, kenčia ir kentės įvairias nelaimes.“ Šaltinis Sakalauškas pranešė, kad per šv. Petro ir Povilo šventę kun. Kakarieka ragino vidurinę mokyklą baigusius jaunuolius stoti mokytis į kunigų seminariją, į kurią renkamą 80 žmonių. Rinkta kandidatūra užverbuoti agentui iš kunigo pažįstamų ar bažnyčią lankančių žmonių tarpo. Už antitarybinę agitaciją kun. S. Kakarieka 1951 m. liepos mėn. buvo suimtas. Jo 172 lapų for-

mularinė byla persiųsta į Vilnių. Prie liudininkų apklausos protokolo pridėta 10 agentūrinių pranešimų. Iš bažnyčios paimta radijo aparatūra.

Varėnos klebonui Vladislavui Černiauskui, baltarusių tautybės, g. 1916 m., įskaitinio stebėjimo byla 1949 m. spalio 17 d. užvedė Kaišiadorių apskr. MGB. Pasak saugumiečių, kunigas – vienuolis marionas, religinis fanatikas. Anksčiau jis turėjo ryšių su an-

titarybiškai nusiteikusių buv. policininku Rinkevičium, kunigu Gutarvičium (?), palaiKANČIU ryšius su partizanais ir skleidžiančiu antitarybinę propagandą, vienuoliu Rečiu, įtariamam ryšiais su nacionalistiniu pogrindžiu ir partizanais. Su Černiausku yra gyvenęs vienuolis Švelnys, kuris dalyvavo nelegaliuose partizanų susirinkimuose. Černiauskas susirašinėja su Italijos pasiuntinybe Maskvoje. Jo dėdė

Pranciškus Černiauskas gyvena Prancūzijoje, brolis Edvardas vokiečių išvežtas į Vokietiją ir ten pasilikęs. Kun. V. Černiauskas sektas, įtarus ryšiais su Vatikano žvalgyba. Lietuvos MGB 5 skyrius 1949 m. bandė jį užverbuoti, bet kunigas nesutiko (LYA f. K-19, ap. 1, b. 332).

Agentas Lakštutė 1950 m. rugpjūčio 14 d. pranešė apie Dubičių kleboną Joną Paukštį: „... Per pamaldas sakomuo-

se pamokluose jis simpatizuoja kapitalistinėms šalims – JAV, Anglijai, Jugoslavijai, Italijai, sakydamas: „Mes, Lietuvos katalikai, turime taip melstis Dievui, kaip meldžiasi minėtų šalių katalikai, mes turime imti iš jų pavyzdį ir mokytis iš jų.“ Panašią žinią apie Paukštį pateikė ir agentas Klevas (LYA f. K-19, ap. 1, b. 331). LTSR valstybės saugumo ministras generolas majoras Kapralovas 1950 m. spalio 23 d. raštu įsakė Vilniaus srities MGB viršininkui pulkininkui Zacharovui suimti Dubičių kunigą Joną Paukštį, Vinco, g. 1899 m., ir atvežti į Vilnių; areštuotojo vertingus daiktus reikėjo ati-

duoti į srities MGB kasą. Pasak MGB Varėnos r. skyriaus viršininko Vasiljevo 1950 m. lapkričio 13 d. rašto Vilniaus sr. MGB viršininkui Borovkovui, Visų Šventųjų dieną ir per Vėlines į Dubičių bažnyčią ir kapines buvo pasiųsti agentai su užduotimi išsiaiškinti tikinčiųjų antitarybinę veiklą, tačiau nustatyta, kad spalio 25 d. suėmus Paukštį, prie bažnyčios melstasi už kunigo išlaisvinimą.

Ūsėnys. Pradžią 2018 m. Nr. 94; 2019 m. Nr. 11, 12, 13, 14, 17, 30, 34, 35

Vytautas Valentinas
CESNULIS